

ÁDÁM AND OTHERS v. Romania (№ 81114/17 та 5 інших)

Текст неофіційного перекладу рішення:

Обставини справи

Справа стосувалася скарг заявників на дискримінацію стосовно них як представників угорської меншини у зв'язку із складанням випускних іспитів у школі, оскільки вони мали скласти більше іспитів, ніж етнічні румуни (два угорських іспити), упродовж однієї і тієї ж кількості днів і для них, як для неносіїв мови, іспити з румунської мови були складними.

Заявниками в цій справі є шестеро осіб, 1995–1999 років народження. Усі вони етнічні угорці, здобували освіту рідною мовою. Відповідно до умов отримання диплома бакалавра (випускник школи) (*baccalaureate (school-leaving) qualification*) вони мали скласти іспити на знання румунської та угорської мов, на два іспити більше, ніж етнічні румуни.

Жоден із заявників не міг отримати ступінь бакалавра, оскільки деякі з них не склали іспит з румунської мови та літератури, а інші з угорської мови та літератури. Заявники намагались перескласти ці іспити, однак безуспішно, хоча й набрали необхідну кількість балів з інших іспитів для отримання цього ступеня.

Міністр освіти затверджував розклад для бакалаврату на початку кожного навчального року. Письмові іспити організовувались упродовж декількох днів підряд: учні, які складали додаткові іспити рідною мовою, мали три дні підряд для складання письмових іспитів, а учні, які таких іспитів не складали, мали один день відпочинку між ними.

Обґрунтовуючи свої скарги статтею 1 Протоколу № 12 до Конвенції, заявники скаржилися на дискримінацію у зв'язку зі способом організації бакалаврату і що впродовж короткого періоду часу вони, на відміну від їхніх румунських однолітків, мали скласти два додаткових іспити. Крім цього, іспити з румунської мови та літератури були надто складними для них як неносіїв мови.

Оцінка Суду

ЄСПЛ, об'єднавши заяви в одне провадження та більшістю голосів (чотири проти трьох), визнав їх прийнятними.

Заявники повторили, що вони скаржилися не лише на час, відведений для відпочинку та підготовки до іспитів, а й на факт того, що тести з румунської мови та літератури були надто складними.

Заявники не ставили під сумнів самої доцільності вивчення румунської мови чи екзаменаційної перевірки рівня володіння нею, однак, на їхню думку, перевірка їхніх знань на рівні з носіями мови була явним проявом дискримінації. Крім того, навіть для носіїв мови іспит з румунської мови та літератури був складним.

Уряд, зокрема, стверджував, що учні могли обирати мову свого навчання, і жодного обов'язку для етнічних угорців навчатись рідною мовою встановлено не було. Оскаржуване ставлення до заявників не могло розцінюватися як дискримінація.

ЄСПЛ зауважив, що розвинуті своєю прецедентною практикою стандарти захисту за статтею 14 Конвенції були застосовними і до справ, порушених за статтею 1 Протоколу № 12 до Конвенції.

Крім цього, Суд зазначив, що для цілей статті 14 Конвенції різниця у ставленні може вважатися дискримінацією, якщо «воно не має об'єктивного та розумного виправдання», тобто не переслідувало «легітимної мети» чи не мало «розумного зв'язку пропорційності» між використаними засобами та метою, якої необхідно досягти.

ЄСПЛ зауважив, що його роль не полягала в заміщенні собою держави у вирішенні питання про те, які предмети школярі мають складати на ступінь бакалавра, чи порядок і строки проведення іспитів. Певний ступінь розсуду («свобода розсуду») залишається органам влади, які, в принципі, мають кращі можливості для оцінювання місцевих умов та потреб, аніж міжнародний суд.

У цій справі не ставилася під сумнів важливість для представників національних меншин вивчення офіційної мови держави та відповідної необхідності оцінки рівня володіння нею на стадії бакалаврату.

Суд узяв до уваги формулючий міжнародний консенсус серед договірних держав Ради Європи у визнанні особливих потреб меншин та обов'язку захисту їхньої безпеки, ідентичності та способу життя. Суд також розглянув різні заходи, вжиті Румунією у сфері освіти меншин.

Хоча в реалізації таких заходів були певні труднощі, ЄСПЛ не міг дійти висновку, що зміст навчальної програми сам собою наклав на заявників надмірний тягар відповідно до статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції.

Розглядаючи питання щодо послідовності іспитів, ЄСПЛ зауважив, що учні в ситуації заявників мали складати на два іспити більше, аніж учні-румуні. Однак це було невідворотним наслідком їхнього власного вибору навчатися угорською мовою. Більше того, обов'язку дітей меншин навчатися своєю рідною мовою законодавчо встановлено не було.

Крім цього, розклад іспитів затверджувався на початку кожного навчального року і, як виявилось, суттєво не відрізнявся, а тому учні мали достатньо часу для підготовки до іспитів як в академічному, так і в психологічному планах. Суд не встановив, що розклад екзаменів бакалаврату в цілому наклав надмірний тягар на заявників або що вони мали значно менше часу для відпочинку, ніж їхні румунські однолітки.

Суд визнав, що такий самий висновок залишається і в тих випадках, коли стверджуваний дисбаланс розглядався виключно з точки зору іспитів, які заявники мали складати протягом декількох днів підряд, на відміну від їхніх румунських однолітків, які мали день відпочинку між ними. Зважаючи на конкретні обставини, Суд не переконався в тому, що завдані заявникам незручності були настільки суттєвими, щоб досягнути порогу, передбаченого статтею 1 Протоколу № 12 до Конвенції.

ЄСПЛ також відзначив статистику, надану Урядом, з якої вбачалося, що впродовж 2013–2018 років відсоток осіб, які успішно склали випускні іспити бакалаврату, був однаковим.

ЄСПЛ не встановив доказів для висновку, що заявники були практично позбавлені реального вибору здобувати освіту своєю рідною мовою або що держава притримувалась програми примусової асиміляції, як стверджували заявники. Крім цього, наслідки вибору заявниками мови навчання та організація освітнього процесу мовою меншин та іспитів бакалаврату не поставили їх у різне становище, яке було суттєвим для цілей статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції (загальна заборона дискримінації).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 13 жовтня 2020 року і набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.